भ्रष्टाचार विरुद्धको दोस्रो राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०८१

विषयसूची

परिच्छेद- १ परिचय 1

१.१ पृष्ठभूमी 1

१.२ भ्रष्टाचार विरुद्धको महासन्धि-महासन्धिका प्रावधान 2

१.२.१ महासन्धि कार्यान्वयनका लागि नेपालले गरेका प्रयास 2

१.२.२ महासन्धि कार्यान्वयन सम्बन्धी पहिलो कार्ययोजनाको समीक्षा 2

१.२.३ समकक्षी पुनरावलोकनका सिफारिसहरु 4

१.३ संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था 6

१.३.१ संवैधानिक व्यवस्था 6

१.३.२. कानूनी व्यवस्था 7

१.३.३. नीतिगत व्यवस्था 9

१.३.४ संस्थागत/ संरचनात्मक व्यवस्था 10

परिच्छेद-२ भ्रष्टाचार विरुद्धको राष्ट्रिय रणनीति 12

२.१ पृष्ठभूमी 12

२.२ परिकल्पना (Vision) 13

२.३ रणनीतिको उद्देश्य (Objective) 13

२.४ रणनीति (Strategies) 13

२.५ कार्यनीतिहरु 14

परिच्छेद-३ भ्रष्टाचार विरुद्धको महासन्धि कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्ययोजना 18

३.१ कार्यान्वयनको ढाँचा 19

३.२ कार्ययोजनामा समावेश गरिएका विषय 20

३.३ कार्ययोजनामा समावेश क्रियाकलापहरु 20

३.४.जिम्मेवार निकायको भूमिका 21

३.५ सहयोगी निकायको भूमिका 21

३.६ कार्ययोजना कार्यान्वयन समन्वय संयन्त्र 21

३.७ अनुगमन गर्ने निकाय र ती निकायको भूमिका 25

परिच्छेद-४ कार्ययोजनाको वृहत् तालिका..26

परिच्छेद-५ कार्ययोजनाको सीमा र अपेक्षित उपलब्धि 59

परिच्छेद- १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासभाले ४ डिसेम्बर सन् २००० मा प्रस्ताव नं. ५५ र ६१ बाट भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी दस्तावेज आवश्यक भएको महसुस गरी यस्तो दस्तावेजका सम्बन्धमा वार्ता गर्न एक तदर्थ समिति गठन गरेको थियो। उक्त तदर्थ समितिले २१ जनवरी २००२ देखि १ अक्टोवर २००३ बीचको अवधिमा गरेका विभिन्न सात चरणका वार्ताहरूको परिणाम स्वरूप पहिलो पटक भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धिको मस्यौदा तयार भयो। सोही मस्यौदालाई संयुक्त राष्ट्रसङ्घको महासभाले ३१ अक्टोवर सन् २००३ मा प्रस्ताव नं. ५८/४ बाट अनुमोदन गरी महासन्धिको पक्ष हुनका लागि सदस्य राष्ट्रहरूलाई खुला गरियो । ८ परिच्छेद र ७१ धारा रहेको यो महासन्धिको धारा ६८ (१) को प्रावधान अनुरूप १४ डिसेम्बर सन् २००५ देखि यो महासन्धि लागू भएको हो ।

महासन्धिले मूलतः सदस्य राष्ट्रहरूको कानून, संस्थागत व्यवस्था र अभ्यासमा व्यापक प्रभाव पार्दै विस्तृत रूपमा भ्रष्टाचार विरुद्धका उपयुक्त विधि पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न मार्ग प्रशस्त गरेको छ । यस्तो विधिले भ्रष्टाचारको निरोध, अपराधीकरण र सजाय सम्बन्धी कानून, अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग, सम्पत्तिको पुर्नप्राप्ति, प्राविधिक सहयोग र सूचना आदान–प्रदान तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी संयन्त्रलाई प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिएको देखिन्छ ।

नेपालले २३ फेब्रुअरी सन् २०११ मा महासन्धि अनुमोदन गरी पक्ष राष्ट्र बनेपछि महासन्धिले सिर्जना गरेका दायित्व पूरा गर्ने क्रममा सो महासन्धिको कार्यान्वयनको लागि पहिलो पटक "भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९" तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा गर्दै आएको छ।

पहिलो रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमा भएको १२ वर्ष पुरा भइसकेको तथा नेपालले संघीय शासन प्रणाली अवलम्बन गरेको कारण संघीय संरचना बमोजिम तीन तहका सरकारबाट महासन्धिले सिर्जना गरेका दायित्वलाई

थप प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता भएको छ। साथै महासन्धि कार्यान्वयनको सम्बन्धमा सन २०१६ को नोभेम्वर १४ देखि १६ सम्म र सन् २०२२ को जुन १३ देखि १७ सम्म सम्पन्न पहिलो र दोस्रो चरणको समकक्षी पुनरावलोकनबाट प्राप्त सुझावलाई समेत कार्यान्वयन गरी नेपाललाई सदाचारयुक्त राष्ट्रको रुपमा विकास गर्न प्रस्तुत "भ्रष्टाचार विरुद्धको दोस्रो राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०८१" तर्जुमा गरिएको छ।

१.२ भ्रष्टाचार विरुद्धको महासन्धि-महासन्धिका प्रावधान

१.२.१ महासन्धि कार्यान्वयनका लागि नेपालले गरेका प्रयास

नेपालले भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि अनुमोदन गरे पश्चात महासन्धिको कार्यान्वयन गर्न "भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९" कार्यान्वयनमा ल्याएको, भ्रष्टाचार निवारणसम्बन्धी कार्य गर्ने नेपाल सरकारका संरचनाहरुलाई संघीयतामैत्री बनाउँदै लगिएको, महासन्धिको व्यवस्था बमोजिम नयाँ ऐनको तर्जुमा, भईरहेका कानूनहरुमा संशोधन र परिमार्जन गर्दै लगिएको छ। त्यसैगरी भ्रष्टाचार सम्बन्धी विषयमा काम गर्ने अनुसन्धानात्मक, अभियोजनात्मक तथा न्यायिक निकायको संस्थागत सुदृढिकरण, जनशक्तिको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन तथा आवश्यकता अनुसार नविन प्रविधिको प्रयोग, नीतिगत रुपमा राज्यको नीति तथा कार्यक्रम, बजेट र आवधिक योजना मार्फत भ्रष्टाचार निवारणका लागि कार्यहरु गरिंदै आएको छ। वर्तमान सोह्रौं योजनाले सुशासनलाई दीर्घकालिन राष्ट्रिय लक्ष्यको सुखको सूचकको रुपमा राखेको र वि.सं.२०८५/०८६ सम्म भ्रष्टाचार नियन्त्रण सूचकांक ०.४० र भ्रष्टाचार न्युनीकरण अनुभूति सूचकांक ४३ पुर्याउने परिमाणात्मक लक्ष्य लिएको छ।

१.२.२ महासन्धि कार्यान्वयन सम्बन्धी पहिलो कार्ययोजनाको समीक्षा

भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनामा १५ वटा उद्देश्यसँग सम्बन्धित १०६ वटा क्रियाकलापको पहिचान गरिएको थियो। हरेक क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार निकाय, सहयोगी निकाय, क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न लाग्ने समयावधी, अनुगमन गर्ने निकाय र अनुगमन सूचकलाई बृहद तालिकामा स्पष्ट गरिएको थियो।

निकायगत भूमिका अन्तर्गत प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय योजना आयोग, अर्थ मन्त्रालय, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र र दातृ निकायहरु समेतको भूमिका समावेश गरिएको थियो। कार्य योजना कार्यान्वयनको अनुगमनका लागि नेपाल सरकारका मुख्य सचिवको अध्यक्षतामा नेपाल सरकारका सचिवहरु रहेको कार्ययोजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन समिति गठन गरिएको थियो।

कार्ययोजना कार्यान्वयनमा आएपछि करार सम्बन्धी व्यवस्था मुलुकी देवानी संहिता,२०७४ को परिच्छेद-२, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन,२०७३, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६, न्याय परिषद् ऐन, २०७३ , न्याय प्रशासन ऐन,२०७३,कम्पनी ऐन,२०६३ (२०७४ मा पहिलो संशोधन),नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन,२०५८ (२०७३ मा दोश्रो संशोधन),बिमा ऐन,२०७९,विशेष अदालत ऐन,२०५९ (२०६४ मा पहिलो संशोधन),सुपुर्दगी ऐन, २०७०,लेखापरीक्षण ऐन,२०७५ , नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन,२०५३ समेत संशोधन वा नयाँ ऐनबाट प्रतिस्थापन भएका थिए। त्यसै गरी अख्तियार दुरुपयोग तथा अनुसन्धान आयोग (तेस्रो संशोधन) विधेयक, २०७६, भ्रष्टाचार निवारण (पहिलो संशोधन) विधेयक, २०७७, साझेदारी ऐन, २०२० लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक,नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण विधेयक, २०७६,सम्पत्ति शुद्धिकरण (मनि लाउण्डरिङ्ग) निवारण तथा व्यवसायिक वातावरण प्रवर्द्धन सम्बन्धी केही ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक,२०७९ संशोधनको क्रममा रहेका छन्। भने संस्था दर्ता ऐन,२०३४, सैनिक ऐन, २०६३,निजामती सेवा ऐन, २०४९,सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालान) ऐन, २०६४,विशेष अदालत ऐन, २०५९, दुरसञ्चार ऐन,२०५३, प्राइभेट संस्था रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४,निर्माण व्यवसाय ऐन, २०५५ ,महाअभियोग (कार्यविधि नियमित गर्ने) ऐन, २०५९ लगायतका ऐन संशोधन गर्न बाँकी रहेका छन्। ६ वटा नयाँ ऐन बनाउनु पर्नेमा ४ वटा नयाँ ऐन (संगठित अपराध निवारण ऐन,२०७०, पारस्परिक कानूनी सहायता ऐन २०७०, अपराध पिडित संरक्षण ऐन, २०७५ र सुपुर्दगी ऐन, २०७० बनिसकेको र स्वार्थको द्वन्द्व र सुराकी संरक्षण सम्बन्धी ऐन बन्न बाकीं रहेको अवस्था छ।

संरचनागत व्यवस्था अन्तर्गत १० वटा संस्थाको क्षमता विकास गर्नुपर्नेमा हाल सम्म सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय, सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग र राजस्व अनुसन्धान विभागको संस्थागत क्षमता विकासको काम भएको छ।

१.२.३ समकक्षी पुनरावलोकनका सिफारिसहरु

सन २०१६ को नोभेम्वर १४ देखि १६ सम्म र सन् २०२२ को जुन १३ देखि १७ सम्म सम्पन्न पहिलो र दोस्रो चरणमा सम्पन्न भएको महासन्धि कार्यान्वयनको लागि समकक्षी पुनरावलोकनबाट प्राप्त सुझाव कार्यान्वयन गर्न नेपाललाई देहायका सिफारिस गरेको थियो।

प्रथम चरणको समकक्षी पुनरावलोकनमा दिएका सुझावहरु

१. महासन्धि बमोजिम स्थापित सबै अपराधहरूलाई सुपुर्दगीयोग्य बनाई उक्त अपराधहरूलाई सुपुर्दगी सन्धिमा समावेश गर्ने वा सोहि अनुसार हुने गरी सन्धिलाई संशोधन गर्ने ।

२. दोहोरो अपराध सिद्धान्तको अभावमा पनि सुपुर्दगीलाई अनुमति दिन कानून संशोधन गर्ने तर्फ विचार गर्ने।

३. सहायक सुपुर्दगीलाई पहिचान गर्न अध्ययन गर्ने।

४. महासन्धिलाई सुपुर्दगीको कानूनी आधारको रुपमा ग्रहण गरी सुपुर्दगी सन्धि सम्पन्न गर्ने ।

५. सुपुर्दगी प्रक्रियालाई थप सरलीकृत गर्ने उपायहरूको अध्ययन गर्ने।

६. सुपुर्दगी प्रक्रियासँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई पूर्ण सुरक्षा दिने व्यवस्था लागू गर्ने।

७. गैर नागरिकलाई भेदभाव विरुद्ध सुरक्षा प्रदान गर्ने।

८. सुपुर्दगी अस्वीकार हुनु अघि नै अनुरोध गर्ने राष्ट्रहरूसँग परामर्श गर्ने उपाय बारे सुनिश्चितता गर्ने।

९. दण्डित व्यक्तिहरूको हस्तान्तरण (स्थान्तरण) का निमित्त सम्झौता वा सम्झौताहरु गर्न अध्ययन गर्ने।

१०. जुनै प्रकारको सजाय कायम भएतापनि महासन्धिमा समावेश गरिएका अपराधको सम्बन्धमा सहायताको सुनिश्चित गर्ने। विशेषगरी बल प्रयोग नगरिएको अनुरोधका सम्बन्धमा दोहोरो अपराध सिद्धान्त खुकुलो बनाउने विषयमा ध्यान दिने।

११. कानूनी व्यक्तिहरूलाई जिम्मेवार बनाउन सकिने अपराधहरूको सम्बन्धमा समेत पारस्परिक कानूनी सहयोग उपलब्ध गराउन कानून संशोधन गर्ने।

१२. कानूनी प्रणालीको विपरित नहुने गरी अन्य सहयोग प्रदान गर्न अनुमति दिने सामान्य सक्षम प्रावधान अपनाउने विषयमा अध्ययन गर्ने।

१३. अनुरोध गरिएका मुलुकबाट प्रस्थान गर्नु अघि स्थान्तरण गरिएको व्यक्तिका कार्यहरु, चूकहरू वा सजायहरूको सुरक्षित सञ्चालन सुनिश्चित गर्न कानून संशोधन गर्ने। सो व्यक्तिले अनुरोध भई आएको मुलुकको हिरासतमा बिताएको समयको क्रेडिट प्राप्त गर्ने कुरा कानूनमा निर्दिष्ट गरिनुपर्ने ।

१४. तोकिएको केन्द्रीय निकायको सूचना अद्यावधिक गर्ने विषयको सुनिश्चितता गर्ने; आपतकालीन अवस्थामा INTERPOL मार्फत पारस्परिक कानूनी सहयोगका अनुरोधहरू प्राप्त गर्ने सम्भावनाको विश्लेषण गर्ने र केन्द्रीय निकायद्वारा प्राप्त गर्ने प्रत्यक्ष अनुरोधले छिटो र प्रभावकारी सहकार्यमा योगदान दिन सक्ने विषय मूल्याङ्कन गर्ने।

१५. पारस्परिक कानूनी सहयोगका लागि मौखिक अनुरोधहरू स्वीकार गर्ने विषयमा ध्यान दिने, फरक थप आवश्यकताहरूले सहयोगको प्रावधानमा अवरोध नपुऱ्याउने सुनिश्चित गर्न कानून संशोधन गर्ने र आउने अनुरोधहरू समेतका लागि Video Conference मार्फत सुनुवाइ गराउन अनुमति दिने उपायहरू अपनाउने विषयमा विचार गर्ने।

१६. महासन्धिले निर्दिष्ट गरेको भन्दा थप अस्वीकार गर्ने आधारहरूले पारस्परिक कानूनी सहयोगमा अवरोध सिर्जना नगर्ने विषयलाई सुनिश्चित गर्ने।

१७. चालु अनुसन्धान, अभियोजन वा न्यायिक प्रक्रियामा हस्तक्षेप गर्ने अवस्थामा पारस्परिक कानूनी सहयोग अस्वीकार नगरी स्थगित गर्ने सम्भावना प्रदान गर्ने उपायहरू अपनाउन विचार गर्ने ।

१८. सहयोग अस्वीकार गर्नु वा स्थगित गर्नु अघि अनुरोध गर्ने मुलुकहरूसँग परामर्श गर्ने विषयको सुनिश्चितता गर्ने।

१९. महासन्धिको प्रावधान अनुसार पारस्परिक कानूनी सहयोगका खर्चहरू नियमन गर्ने ।

२०. महासन्धिलाई पारस्परिक कानूनी सहयोगको कानूनी आधारको रुपमा प्रयोग गरी सो सम्बन्धी सम्झौताहरू वा व्यवस्थाहरू गर्ने ।

२१. कानून कार्यान्वयन सहयोग र सञ्चारको संजाललाई आधुनिक प्रविधिको प्रयोगबाट गरिएका अपराधहरु समेतको सम्बन्धमा निरन्तर सुदृढ पर्ने ।

२२. कानून कार्यान्वयनका लागि सहयोग सम्बन्धी सम्झौताहरू गर्न ध्यान दिने ।

२३. उपयुक्त भएको आवस्थामा महासन्धि अन्तर्गतका अपराधहरूको सम्बन्धमा विशेष अनुसन्धानात्मक प्रविधिहरूको प्रयोगको सम्भावना कानूनमा निर्दिष्ट गरी उक्त प्रविधिहरुबाट प्राप्त प्रमाण अदालतले ग्रहण गर्ने सुनिश्चितता कायम गर्ने।

२४. नेपाललाई आपराधिक कारबाहीको स्थानान्तरण , संयुक्त अनुसन्धान , र विशेष अनुसन्धानात्मक प्रविधिहरू सम्बन्धी सम्झौताहरू वा व्यवस्थाहरू गर्न प्रोत्साहन गरिएको।

<u>दोस्रो चरणको समकक्षी पुनरावलोकनले दिएका सुझाव</u>

१. वित्तीय खुलासा प्रणालीलाई प्रभावकारी र कुशल बनाउन सो सम्बन्धी पुनरावलोकन र सुदृढिकरण गर्ने विषयमा विचार गर्ने।

२. विदेशी मुलुकमा रहेको वित्तीय खातामा चासो, हस्ताक्षर अधिकार, वा अन्य अधिकार भएका सम्बन्धित सार्वजनिक पदाधिकारीहरूलाई उक्त जानकारी सम्बन्धित निकायलाई अनिवार्य रूपमा दिने र यस्ता खाता सम्बन्धी उचित अभिलेखहरू कायम राख्न आवश्यक पर्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न विचार गर्ने।

३. अन्य मुलुकहरुले नेपालका अदालतहरूमा दायर गरेका देवानी मुद्दाहरूमा सम्पत्तिमा स्वामित्वको अधिकार स्थापनाका लागि वा क्षतिपूर्ति दाबीका लागि उपयुक्त र पर्याप्त समयावधि प्रदान गर्न नेपालको हदम्याद सम्बन्धी कानूनी प्रावधान (देवानी संहिता (दफा २७५) लाई पुनरावलोकन गर्न विचार गर्ने ।

४. भ्रष्टाचारका मुद्दाहरुमा अपराधीलाई मृत्यु, फरार, अनुपस्थिति वा अन्य उपयुक्त कारण अभियोजन गर्न नसकिने अवस्थामा अभियोजन बिना समेत उक्त व्यक्तिको सम्पति जफत गर्न अनुमति दिने उपायहरु अबलम्बन गर्न विचार गर्ने।

५. अन्य पक्ष राष्ट्रको अदालतद्वारा जारी गरिएको सम्पत्ति जफत सम्बन्धी आदेशको कार्यान्वयन गर्न महासन्धिलाई आवश्यक र पर्याप्त सन्धिको रुपमा लिने।

६. महासन्धिको धारा ५७ को अनुच्छद १ र ३ अनुरुप सम्पत्ति फर्काउने तथा नष्ट गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।

१.३ संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था

१.३.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान	- सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम निष्पक्ष, पारदर्शि, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी, र सहभागितामलक बनाउद राज्यवाट प्राप्त हुने सेवा र सुविधामा जनताको समानुपातिक प्रत्याभूति (धारा ५१ख) । - कुनै सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले भ्रष्टाचार गरी अख्तियार दुरुपयोग गरेको सम्वन्धमा अ.दु.अ. आयोगले कानून बमोजिम अनुसन्धान गर्न गराउन सक्नेछ (धारा २३९)। - सरकारी कार्यलयको लेखा कानून बमोजिम नियमितता, मितव्यीता, कार्यदक्षता, प्रभावकारिता र औचित्यता समेतको विचार गरी महालेखा परीक्षकवाट लेखापरीक्षण हने व्यवस्था भएको । (धारा २४१)

	- न्यायपालिका भित्रका न्यायाधीशहरुको अनुशासन सम्वन्धी कारवाही, अनियमितताको नियन्त्रण, बर्खासी र न्याय प्रशासनलाइ स्वच्छ गराउने जिम्मेवारी न्याय परिषद्को हुने व्यवस्था भएको । –(धारा १५३) - प्रतिनिधी सभाको सार्वजनिक लेखा समितिले भ्रष्टाचारजन्य कार्यको नियन्त्रणका लागि आवश्यक कारवाही गर्न गराउन सक्ने व्यवस्था छ ।

१.३.२. कानूनी व्यवस्था

क.सं.	कानून	कानुनी प्रावधान एवं कार्यक्षेत्र
१.	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन २०४८	- भ्रष्टाचार निवारण सम्वन्धी प्रचलित कानुन बमोजिम सजाय हुने कसुर सम्झनु पर्दछ भनिएको छ दफा २ (ज) । - भ्रष्टाचारजन्य कसुरको परिभाषा र सजायको व्यवस्था (भ्र.नि.) - सार्वजनिक पद धारण गरेको कुनै व्यक्तिले अख्तियार दुरुपयोग गरेको आयोगले यस ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने, मुद्दा चलाउने तथा तत्सम्वन्धी कारवाही गर्ने व्यवस्था रहेको छ । दफा ४ (१) । - सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्ति वा नेपाल सरकारको स्वामित्व भएको सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्ति हिनामिना गरी भ्रष्टाचार गरेकोमा कुनै हदम्याद लाग्ने छैन –दफा १३ (२) को प्रतिबन्धात्मक वांक्यांश ।
२.	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि (संहिता)ऐन, २०७४	- भ्रष्टाचार र सम्पत्ति शुद्धिकरण जस्ता मुद्धा फिर्ता लिन पाईदैन ।(दफा ११६.२क) - भ्रष्टाचारको कसुरदारलाई सजाय माफी दिने, मुल्तवी राख्ने, परिवर्तन गर्ने वा सजाय कम गर्न पाईदैन । (११९.४क)
४.	मुलुकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४	- आदेशको अवज्ञा गर्न नहुने – अधिकारप्राप्त अधिकारीले दिएको कानून अनुसार आदेश नमान्ने कर्मचारीलाई ६ महिना कैद वा ५ हजार जरिवाना वा दुवै सजाय हुन्छ । (दफा ८७ .१) - सूचना दिन अवरोध पुर्याउन नहुने काननी व्यवस्था छ कुनै कसुर भएको वा हुन लागेको कसुर वारे प्रहरी वा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष खबर वा सूचना दिने व्यक्तिलाई छेकथुन गर्न नपाइने। (दफा ९४.१)
५.	निजामती सेवा ऐन, २०४९	- भ्रष्टाचार ठहर भएमा भविश्यमा सरकारी सेवाका लागि अयोग्य ठहर्याएको –(दफा६१(२))

६.	भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९	- भ्रष्टाचारको कसूरमा छानविनका लागि हिरासतमा राख्नासाथ वा अदालतमा मुद्दा दर्ता हुनासाथ स्वतः पदवाट निलम्वित हुने कानूनी व्यवस्था छ । (दफा ३३) - सेवावाट अवकाश भए व्यक्तिको मृत्यु भए पनि भ्रष्टाचारको मुद्दा चल्ने कानूनी प्रावाधान छ । (दफा ५९) - महत्वपुर्ण जिम्मेवारी वहन गरेका व्यक्तिले कसुर गरेमा थप सजाय हुने व्यवस्था छ । (दफा २४) - राष्ट्रिय सर्तकता केन्द्रले भ्रष्टाचार हुन सक्ने स्थान वा काममा नियमित निगरानी राख्ने, छड्के जांच र अन्वेषण गर्ने, भ्रष्टाचार नियन्त्रण सम्वन्धमा अपनाउनु पर्ने नीति, रणनीति र तत् सम्वन्धी कानूनमा कुनै सुधार गर्नुपर्ने भएमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सुझाव दिनुपर्ने व्यवस्था भएको ।
७.	विशेष अदालत ऐन, २०६४ (२०५९)	- खास किसिमका मुद्दाहरुको कारवाही र किनारा छिटो छरितो तथा प्रभावकारी ढंगले गर्न गराउने साथै यस अदालतले भ्रष्टाचार सम्वन्धी मुद्दाहरुको कारवाही र किनारा लगाउदै आएको ।
८.	राजश्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२	- राजश्व चुहावटलाई प्रभावकारी रुपमा नियन्त्रण तथा रोकथाम गरी राजश्व संकलन वृद्धि गर्ने र राजश्व चुहावट गर्ने उपर अनुसन्धान र तहकिकात गरी उच्च अदालतमा मुद्दा दायर गर्ने
९.	सुशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन, २०६४	-निर्णय गर्दा आधार र कारण खुलाउनुपर्ने(दफा १७) -स्वार्थ बाझिएमा निर्णय गर्न नहुने। (दफा -१८) - सेवा प्रवाहलाई सरलीकृत गर्न कार्यसञ्चालन दिग्दर्शन बनाउन सक्ने(दफा ४५)
१०.	संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७०	- आपराधिक लाभ(एक्सटर्सन) लिन नहुने(दफा -८) र लिएमा सजायको व्यस्था(दफा -९)
११.	पारस्परिक कानूनी सहायता ऐन, २०७० देवानी संहिता, २०७४	नेपाल र विदेशी राज्यबीच द्विपक्षीय सन्धिमा भएमा पारस्परिक कानूनी सहायता आदानप्रदान गर्न सकिने व्यवस्था

१२.	आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६	- बजेट तर्जुमा, निकासा तथा खर्च , आर्थिक कारोवारको लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन, आन्तरिक नियन्त्रण तथा लेखा परिक्षणका विषयलाई समावेश गरिएको
१३.	न्याय परिषद् ऐन, २०७३	- न्यायाधीशको खराव आचरण वा आचारसंहिताको गंभिर उल्लघन अन्तर्गत अनुचित प्रभावमा परी वा कानून विपरित मुद्दामा कारवाही र किनारा गरेमा, सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्ति वा आफूलाई प्राप्त कुनै सुविधाको दुरुपयोगलाई समावेश गरेको(दफा-११) र यस्तो कार्यलाई न्याय परिषद्ले संविधानको धारा १४२ र धारा १४९ बमोजिम कारवाही गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको(दफा-१४)
१४.	सपुदर्गी ऐन, २०७०	- भ्रष्टाचारलाई राजनीतिक प्रकृतिको कसुर नमानिने (दफा- ६) - फरार अभियुक्त वा कसूरदारलाई सपुर्दगी गर्दा त्यस्तो अभियुक्त वा कसूरदारलाई नेपालमा प्रकाउ गर्दाका बखत नियन्त्रणमा लिएको कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति र सोबाट आर्जित अन्य सम्पत्ति नेपाल सरकारले माग गर्ने राज्यलाई फिर्ता गर्न सक्ने।(दफा- २२)
१५.	कसूरजन्य सम्पत्ति तथा साधन (रोक्का, नियन्त्रण तथा जफत) ऐन, २०७०	- भ्रष्टाचारजन्य कार्यबाट प्राप्त गरेको र सोबाट बढेबढाएको सम्पती रोक्का, नियन्त्रण तथा जफत सम्बन्धी व्यवस्था गरेको
१६.	सम्पत्ति शुद्धिकरण ऐन, २०६४	- भ्रष्टाचारजन्य कसुरबाट गैरकानुनी सम्पत्ति आर्जन गरेको देखिएमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले उक्त सम्पत्तिको अनुसन्धान गर्दा सम्पत्ति शुद्धीकरण गरेको देखिएमा सम्बद्ध कसुरसँगै सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी मुद्दा समेत दायर गर्ने।

१.३.३. नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ५१ मा राज्यका नीतिहरुका सम्वन्धमा उल्लेख गरेकोछ । त्यसमध्येमा धारा ५१ को राजनीतिक तथा शासन व्यवस्था सम्वन्धी नीतिको उपधारा खण्ड ख.४ मा "सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र .सहभागितामुलक राज्यवाट

प्राप्त हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभुति गर्ने" नीति रहेको तथा धारा ५१ (ट) को न्याय र दण्ड व्यवस्था सम्वन्धी व्यवस्था नीतिको खण्ड (३) "राजनीतिक, प्रशासनीक, न्यायिक, सामाजिक लगायत सवै क्षेत्रको भ्रष्टाचार र अनियमितता नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी उपाय अवलम्वन गर्न नीति रहेको छ।

१.३.४ संस्थागत/ संरचनात्मक व्यवस्था

अख्तियार दुरुपयोग अनुसान्धन आयोग तथा अन्य न्यायिक तथा अर्धन्यायिक निकायहरुको व्यवस्था गरी भ्रष्टाचार नियन्त्रण तथा निगरानी र अभियोजन र न्याय निरुपण गर्ने कार्य गर्ने कार्यहरु भई आएको छ।

क्र.सं.	निकायको नाम	कार्यक्षेत्र
१.	अख्तियार दुरुपायोग अनुसन्धान आयोग	भ्रष्टाचार सम्वन्धी कसुरको अनुसन्धान तथा मुद्धा दायर
२.	विशेष अदालत	भ्रष्टाचार मुद्दामा बहस पैरवी सुनी फैसला गर्ने
३.	संसदीय समितिहरू	भ्रष्टाचारसम्बन्धी निगरानी, अनुसन्धान गर्ने
४.	महालेखा परीक्षकको कार्यालय	सार्वजनिक निकायले गरेको खर्चको लेखा परीक्षण गर्ने
५.	न्याय परिषद्	न्यायालयमा न्यायाधीशबाट भएका भ्रष्टाचारको छानबिन र आवश्यक देखिएमा मुद्दा दायर गर्ने
६.	महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र विशेष सरकारी वकिलको कार्यालय	भ्रष्टाचारसम्बन्धी मुद्धाको वहस पैरवी गर्ने सरकारको तर्फबाट
७.	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग	सम्पत्ति शुद्धीकरण, आतङ्कवादी गतिविधिमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी विवादको अनुसन्धान, अभियोजन र मुद्दा दायर गर्ने (पछिल्लो संशोधनबाट सार्वजनिक पदधारण गरेको व्यक्तिले सम्पत्ति शुद्धीकरण गरेको सम्बन्धमा अदालतले अनुसन्धान गर्न सक्ने प्रावधान छ)

८.	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागी निगरानी, अनुगमन प्रवद्र्धनात्मक कार्य गर्ने
९.	राजस्व अनुसन्धान विभाग	राजस्व चुहावट तथा छलीसम्बन्धी सवालमा छानबिन गरी मुद्दा दायर गर्ने
१०.	वित्तीय जानकारी ईकाई (नेपाल राष्ट्र बैक)	सम्पत्ति शुद्धीकरण, आतङ्कवादी गतिविधिमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी शंकास्पद कारोवार सम्वन्धी प्रतिवेदन तथा सो सम्वन्धी अन्य सूचना प्राप्त गर्न, सोको विश्लेषण गर्न तथा विश्लेषणको निष्कर्ष प्रवाह गर्न कार्यात्मक रुपले स्वायत्त र स्वतन्त्र निकायका रुपमा कार्य सम्पादन गर्ने
११.	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग	

परिच्छेद-२
भ्रष्टाचार विरुद्धको राष्ट्रिय रणनीति

२.१ पृष्ठभूमी

पारदर्शी, उत्तरदायी, जनमुखी एवम् कानूनसम्मत शासन प्रणालीको स्थापना गरी जनतालाई प्रदान गर्ने सेवा र सुविधा सहज र सरल तरिकाले उपलव्ध गराउनु जनउत्तरदायी सरकारको प्रमुख दायित्व हो । राज्य संयन्त्रमा ढिलासुस्ती, हैरानी र सास्तीको विद्यमानता रहेसम्म सरकारी संयन्त्रको मनोवृत्तिमा परिवर्तन भएको महसुस जनताले गर्न पाउँदैनन्। सेवाग्राहीले राज्य संयन्त्रबाट असल व्यवहारको अनुभूत गर्न हिजोभन्दा आज छिटो र कम लागतमा काम भएको बोध हुनुपर्छ। लोकतन्त्रले ल्याएको सार्थक परिवर्तनको आभास गराउन जनताको मनमा सरकारको कामकारवाही एवं कार्यशैलीप्रति विश्वास र भरोसा हुने स्थिति निर्माण गर्नु राज्यको आधारभूत दायित्व हो। सरकारी कार्यप्रणालीमा जनअपेक्षा अनुरूपको सुधार गर्दै जनतामा प्रवाहित हुने वस्तु र सेवा ठीक समय र लागतमा प्रवाह हुने तथा सबै तह र रूपका भ्रष्टाचार एवम् बेथितिलाई नियन्त्रण गरी जनतामा सुशासन र सार्थक परिवर्तनको अनुभूति दिलाई सदाचार, नैतिकवान एवम् सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्न यससम्बन्धी रणनीति आवश्यक भएको सन्दर्भमा विगतमा पनि भ्रष्टाचार विरुद्धको रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६५ र भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धिको कार्यान्वयनसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना,२०६९ जारी भई कार्यान्वयनमा आएको थियो।

विगतका रणनीति र त्यस अन्तर्गतको कार्यनीति तथा कार्ययोजनालाई निरन्तरता दिनुका साथै २०७२ साल असोज ३ गते जारी भएको नेपालको संविधान, संविधान कार्यान्वयनमा आएपश्चात विकास भएका नयाँ कानूनी व्यवस्था अनुरुप नयाँ रणनीति तथा कार्ययोजना आवश्यक भएको हुँदा भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धिको कार्यान्वयनसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०८१ तर्जुमा गरी लागु गरिएको छ।

२.२ परिकल्पना (Vision)

"भ्रष्टाचारमुक्त एवम् सदाचारयुक्त समाज"

२.३ रणनीतिको उद्देश्य (Objective)

१. सबै किसिमका भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको नियन्त्रण गरी नैतिकवान र सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्नु।

२. भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन गर्नु।

३. भ्रष्टाचार विरुद्धको रणनीति, कार्यनीति तथा कार्ययोजना पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना तयार गर्नु।

४. भ्रष्टाचार विरुद्धको रणनीति, कार्यनीति तथा कार्ययोजना पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनका लागि कार्ययोजना तयार गर्नु।

५. कार्ययोजना कार्यान्वयनमा संलग्न हुने सरोकारवाला निकायहरुको पहिचान, जिम्मेवारी, क्षमता विकास, समन्वय, सहजीकरण, पर्याप्त स्रोत साधनको उपलव्धता र अनुगमन तथा मूल्यांकनको व्यवस्था गर्नु ।

२.४ रणनीति (Strategies)

भ्रष्टाचार निवारणका लागि विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय महासन्धिको कार्यान्वयनबाट सबै किसिमका भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको नियन्त्रण गरी नैतिकवान र सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्न एवं मुलुकको सामाजिक, आर्थिक एवम् राजनीतिक अवयवहरूमा जकडिएर रहेको भ्रष्टाचार विरुद्ध नियोजित (Planned) अभियान सञ्चालन गरी यसका सबै सार, रूप र रङ्गको नियन्त्रण गरी नयाँ नेपालको निर्माण गर्न देहाय बमोजिमका निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक/दण्डात्मक र सहकार्य तथा समन्वयात्मक रणनीति र सो अन्तर्गतको कार्यनीति तथा कार्ययोजना लागू गरिएको छ।

रणनीति-१: भ्रष्टाचारको जोखिमका क्षेत्रमा प्रभावकारी निगरानी प्रणालीको व्यवस्था गर्दै भ्रष्टाचारजन्य कार्यको जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ।

रणनीति-२: नवीनतम प्रविधिको उपयोग तथा नागरिक सशक्तिकरणको माध्यमबाट सदाचारिता, जवाफदेहीता, पारदर्शितालाई प्रोत्साहित गर्दै भ्रष्टाचार विरूद्ध जनचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीति-३: सबै प्रकारका भ्रष्टाचारजन्य कामकारवाहीलाई अपराधीकरण गर्दै कानूनी व्यवस्थाको सुधार एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

रणनीति-४: भ्रष्टाचार निवारणको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा समन्वय, सहकार्य र पारस्परिकता कायम गर्दै भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि लगायतका कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

२.५ कार्यनीतिहरु

रणनीति १: भ्रष्टाचारको जोखिमका क्षेत्रमा प्रभावकारी निगरानी प्रणालीको व्यवस्था गर्दै भ्रष्टाचारजन्य कार्यको जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ।

<u>कार्यनीतिहरु</u>

१. कानूनको शासन, पारदर्शिता र जवाफदेहीता सुनिश्चित गर्दै सार्वजनिक सम्पत्ति र सार्वजनिक कार्यहरूको व्यवस्थापन गर्न भ्रष्टाचार विरोधी नीति तर्जुमा तथा परिमार्जन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

२. सार्वजनिक पदाधिकारीहरुमा निष्ठा, इमान्दारी र उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्न राष्ट्रिय सदाचार नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

३. भ्रष्टाचार विरुद्धको कानून कार्यान्वयन तथा यस सम्बन्धी नीति, रणनीति तथा कार्ययोजना सम्बन्धी कामकारवाही सञ्चालन तथा सोको संयोजन गर्न भ्रष्टाचार विरुद्ध तहगत सरकारका निकायहरूको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने।

४. निजामती एवं अन्य कर्मचारीहरूको योग्यता, नियुक्ति, विशिष्टीकृत तालिम, बढुवा, अवकास, पारिश्रमिक, आचारसंहिता कानूनद्धारा निश्चित गर्ने।

५. निर्वाचन हुने सार्वजनिक पदको उम्मेदवारी, निर्वाचनका आधार, राजनैतिक दलको कोष, स्वार्थको द्वन्द निवारण आदि सम्बन्धमा सक्षमता, पारदर्शिता र वस्तुगत आधारहरू कानूनद्वारा निश्चित गर्ने।

६. सार्वजनिक अधिकारीहरूमा निष्ठा, इमान्दारी र उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्न र सार्वजनिक कार्यहरूको सही, सम्मानजनक र समुचित कार्य सम्पादनका लागि आचारसंहिता र आचरणका मापदण्डहरू तयार गरी लागू गर्ने ।

७. सङ्गठन, क्रियाकलाप र निर्णय–निर्माण प्रक्रियाहरू लगायतका सार्वजनिक प्रशासन सम्बन्धी विषयमा पारदर्शिता बढाउने गरी नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने।

८. न्यायिक क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारजन्य कार्यलाई निरूत्साहित गरी न्यायपालिकाको निष्ठा अभिवृद्धि गर्ने।

९. निजी तथा सहकारी क्षेत्रमा हुने सबै प्रकारका भ्रष्टाचारसम्बन्धी काम कारवाहीलाई निरूत्साहित गर्न कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था गर्ने।

१०. गैरकानूनी सम्पन्नता (Illicit Enrichment) को अवस्थालाई फौजदारी कसुर स्थापित गर्ने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने।

११. निजी क्षेत्रको सम्पत्ति हिनामिना गर्ने कार्यलाई फौजदारी कसुर स्थापित गर्ने गरी कानूनी व्यवस्था गरिनेछ ।

१२. मनसायपूर्वक न्यायमा अवरोध पुऱ्याउने कार्यलाई निरूत्साहित गर्ने।

१३. कानूनी व्यक्तिबाट हुने भ्रष्टाचारजन्य कसुरमा कारवाहीको व्यवस्था गर्ने।

१४. भ्रष्टाचारजन्य कसुरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति रोक्का राख्ने, बरामद गर्ने र जफत गर्ने सम्बन्धमा स्पष्ट कानूनी व्यवस्था गर्ने।

१५. भ्रष्टाचारजन्य कसुरसँग सम्बन्धित सूचनादाता, सुराकी, साक्षी, विशेषज्ञ र पीडितको सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने।

१६. भ्रष्टाचारजन्य कार्यबाट पर्ने असर तथा परिणामलाई सम्बोधन गर्ने व्यवस्था गर्ने।

१७. गोपनियताको हकको कारण भ्रष्टाचारजन्य कसुरको अनुसन्धान एवं अभियोजनको क्रममा आउने बाधा व्यवधानलाई हटाउन उपयुक्त संयन्त्रको विकास गर्ने।

१८. भ्रष्टाचारजन्य कसुरका सम्बन्धमा महासन्धिमा व्यवस्था भए बमोजिम अधिकार क्षेत्र कायम हुने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

१९. नविनतम प्रविधिको उपयोगबाट प्राप्त प्रमाणलाई ग्रहणयोग्य बनाउने कानूनी व्यवस्था गर्ने।

२०. महासन्धिमा भएको व्यवस्था र उपायलाई अवलम्बन गर्दै आपराधिक आर्जनको हस्तान्तरणको रोकथाम, खोजतलास, दाबी र फिर्ता गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने।

२१. शंकास्पद वित्तीय कारोवारको सूचना विश्लेषण गर्ने लगायतका कार्यका लागि वित्तीय जानकारी इकाईको सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

२२. भ्रष्टाचारजन्य कसुरको अनुसन्धान, अभियोजन र न्यायिक निरुपण गर्न संलग्न निकायहरुको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने।

२३. भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्न स्थापित विद्यमान कानुनी व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सबै सार्वजनिक निकायहरुलाई जिम्मेवार तथा जवाफदेही बनाउने।

२४. सार्वजनिक निकाय र क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारको जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण गरी त्यसका आधारमा निगरानी, नियन्त्रण, अनुगमन र जवाफदेहिता प्रणाली विकास गर्ने।

२५. भ्रष्टाचार निवारणका लागि संघीय संरचना बमोजिम नियमन संयन्त्रको स्थापना समन्वय र सृदृढीकरण गर्ने।

रणनीति २: नवीनतम प्रविधिको उपयोग तथा नागरिक सशक्तिकरणको माध्यमबाट सदाचारिता, जवाफदेहीता, पारदर्शितालाई प्रोत्साहित गर्दै भ्रष्टाचार विरूद्ध जनचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरिनेछ।

<u>कार्यनीतिहरु:</u>

१. भ्रष्टाचार निवारणमा नागरिक समाज, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संस्थाहरूको सक्रिय सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने।

२. भ्रष्टाचारको प्रतिरोधका लागि स्थापित विशिष्टीकृत संस्था तथा व्यक्तिहरूको पहिचान तथा परिचालन गरी भ्रष्टाचार विरूद्धका कृयाकलाप सञ्चालन गर्ने।

३. भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्ने जिम्मेवारी पाएका निकाय तथा कर्मचारीको क्षमता विकास र आवश्यक साधन-श्रोतको सुनिश्चितता गर्ने।

४. भ्रष्टाचारसम्बन्धी सूचना संकलन, आदान–प्रदान र विश्लेषणका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने।

५. महासन्धिको अधिकतम रूपमा कार्यान्वयन गर्न सहयोगी हुने प्रवर्धनात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने।

६. भ्रष्टाचार विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम, सुशासन शिक्षा, जानकारीमूलक सामग्रीको उत्पादन लगायतका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने।

रणनीति ३ः सबै प्रकारका भ्रष्टाचारजन्य कामकारवाहीलाई अपराधीकरण गर्दै कानूनी व्यवस्थाको सुधार एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

<u>कार्यनीतिहरु</u>

१. कुनै सार्वजनिक अधिकारीले अनुचित लाभ वा घुस रिसवत लिनेदिने कार्यलाई दण्डनीय बनाउने।

२. कानूनी व्यवस्थालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

३. विदेशी सार्वजनिक अधिकारी वा सार्वजनिक अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठनका अधिकारीले मनसायपूर्वक अनुचित लाभ वा घुस रिसवत लिएमा त्यस्तो कार्यलाई कसुर स्थापित गरी सो कार्यलाई दण्डनीय बनाउने।

४. सार्वजनिक अधिकारीले मनसायपूर्वक कुनै सार्वजनिक वा निजी रकम वा धितोपत्रहरू वा मूल्य रहेको अन्य कुनै वस्तु हिनामिना वा दुरूपयोग वा अन्यत्र लगाउने कार्य गरेमा सो कार्यलाई फौजदारी कसुरको रूपमा स्थापित गर्ने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने ।

५. निर्वाचित, मनोनित वा नियुक्त हुने सार्वजनिक पदाधिकारीले आफ्नो पद वा प्रभावको दुरूपयोग गरेमा त्यस्तो कार्यलाई कसुर कायम गरी दण्डनीय बनाउने।

६. निर्वाचित, मनोनित वा नियुक्त हुने सार्वजनिक पदाधिकारीले आफ्नो कर्तव्य वा पदको दुरूपयोग गरेमा त्यस्तो कार्यलाई कसुरको रूपमा स्थापित गरी दण्डनीय बनाउने ।

७. सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

रणनीति ४: भ्रष्टाचार निवारणको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा समन्वय, सहकार्य र पारस्परिकता कायम गर्दै भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि लगायतका कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

<u>कार्यनीतिहरु</u>

१. भ्रष्टाचारसँग सम्बन्धित देवानी र प्रशासकीय विषयमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सहयोग प्रवर्द्धन गर्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।

२. सपुर्दगी सम्बन्धी विद्यमान कानूनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

३. भ्रष्टाचारजन्य कसुरमा सजाय पाएका व्यक्तिको हस्तान्तरण सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता वा प्रबन्ध गर्ने।

४. भ्रष्टाचारजन्य कसुरहरूसँग सम्बन्धित अनुसन्धान, अभियोजन र न्यायिक कारवाहीमा एक आपसमा पारस्परिक कानूनी सहायता आदान प्रदान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

५. विश्वव्यापी अधिकारक्षेत्र वा अन्य देशको समेत क्षेत्राधिकार समावेश हुने मुद्दामा समुचित न्याय सम्पादनको हित संरक्षणका लागि उपयुक्त अधिकारक्षेत्र भएको अर्को राज्यमा स्थानान्तरण गर्ने सक्ने सम्भावनालाई दृष्टिगत गरी आवश्यक व्यवस्था गर्ने।

६. कानून कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्यको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न एकअर्कासँग निकटस्थ रही सहयोग गर्ने र यसका लागि आवश्यकता अनुरूप द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता गर्ने ।

७. अनुसन्धान, अभियोजन वा न्यायिक कारवाहीका सिलसिलामा अन्य राज्यसँग संयुक्त अनुसन्धनात्मक निकायहरू स्थापना गर्ने गरी द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता वा प्रबन्धहरू सम्पन्न गर्ने तर्फ आवश्यक पहल गर्ने ।

८. विद्युतीय वा अन्य विशेष अनुसन्धानात्मक प्रविधिहबाट प्राप्त प्रमाणलाई अदालतमा ग्रहणयोग्य बनाउने गरी कानूनी व्यवस्था गरिनेछ । साथै, यस सम्बन्धी द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सम्झौता वा प्रबन्ध सम्पन्न गर्न आवश्यक पहलगर्ने ।

९. सम्पत्ति फिर्ताका लागि पारस्पारिक सहयोग अभिवृद्धि गरिनेछ । आपराधिक आर्जनको हस्तान्तरणको रोकथाम र खोजतलासका सम्बन्धमा महासन्धिमा व्यवस्था भए बमोजिम कानूनी व्यवस्था मिलाइनेछ। साथै, कसुरको अनुसन्धान, त्यसको दावी र आपराधिक आर्जन फिर्ता प्राप्ति जस्ता विषयमा पारस्पारिकताका आधारमा आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

१०. कसुर गरी आर्जन गरिएको सम्पत्ति, साधन जफत र फिर्ताका सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग प्रवर्द्धन गर्ने ।

११. आपराधिक आर्जनको बारेको सूचनाका लागि विशेष सहयोग प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

१२. जफत गरेको सम्पत्ति, महासन्धि र मुलुकको कानून अनुसार, वैध स्वामीलाई फिर्ता गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

१३. भ्रष्टाचारको निवारणका लागि र यस सम्बन्धी कसुरको अनुसन्धान तथा तहकिकातमा सहयोगी हुने गरी द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सम्झौता र प्रबन्ध गर्ने।

१४. भ्रष्टाचारबाट आर्जन गरिएको सम्पत्ति रोक्का, जफत तथा फिर्ता गर्नका लागि द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय सन्धि तथा सम्झौताहरुको प्रबन्ध, प्राविधिक सहायता र सूचना आदन प्रदान गरी अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग प्राप्त गर्ने व्यवस्था गर्ने।

परिच्छेद-३

भ्रष्टाचार विरुद्धको महासन्धि कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्ययोजना

३.१ कार्यान्वयनको ढाँचा

प्रस्तुत कार्ययोजनामा रणनीति तथा कार्यनीतिको प्रकृतिको आधारमा क्रियाकलापहरु तय गरिएको छ। कार्य योजनालाई वृहत तालिका (log Frame) को ढाँचामा प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्य योजनामा सम्मिलित क्रियाकलापहरु संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका सरकारी निकाय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, विकास साझेदार समेतको सहकार्य, समन्वय, सहयोग र सहभागितामा सम्पन्न हुने गरी व्यवस्था गरिएको छ। कार्य योजना कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी संघीय मन्त्रालय र सो अन्तर्गतका विभाग,संवैधानिक निकाय, प्रदेश मन्त्रालय, स्थानीय तह, सर्वोच्च अदालत, न्याय परिषद्, महान्यायाधीवक्ताको कार्यालय,

राष्ट्रिय योजना आयोग नेपाल चार्टड एकाउन्टेन संस्थाको हुनेछ। कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक श्रोत तथा साधन तत् तत् निकायको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ। प्रत्येक निकायको निमित्त निर्दिष्ट गरिएको कार्यको लागि तत् तत् निकायमा विनियोजन भएको रकमबाट व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ। तीन वटै तहका सम्बन्धित जिम्मेवार निकायबाट विषयवस्तुको आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा स्रोत साधनको कुशल विनियोजन एवं परिचालन गरी व्यवस्था गरिएको छ। तीन वटै तहले नीति, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा यी कार्य योजनालाई मार्गदर्शनको रुपमा लिनुपर्नेछ।

३.२ कार्ययोजनामा समावेश गरिएका विषय

"भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि कार्यान्वयन सम्बन्धी रणनीति तथा कार्ययोजना २०६९ को सम्बन्धमा प्रदेशगत रुपमा गरिएको समिक्षा कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझाव, भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि कार्यान्वयन अवस्थाको प्रतिवेदनमा हुने peer review बाट प्राप्त सुझाव, भष्टाचार निवारणको लागि अनुसन्धान, अभियोजन तथा न्यायिक कार्यमा सहभागी हुने निकायको सुझाव तथा संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्था समेतका आधारमा भ्रष्टाचार निवारणका लागि विभिन्न कार्यहरु गर्न, भ्रष्टाचार रोकथामका लागि विभिन्न कार्यको अवलम्बन् गर्न, भ्रष्टाचार सम्बन्धी कार्यलाई दण्डित गराउन तथा भ्रष्टाचार निवारण लागि विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय समन्वय र सहकार्यात्मक व्यवस्थाको माध्यमबाट सदाचारयुक्त राष्ट्रको निर्माणका लागि यस कार्ययोजनामा भ्रष्टाचार निवारणको लागि निवाराणात्मक, प्रवद्धनात्मक, दण्डात्मक तथा समनवय सहकार्यत्मक विषयकलाई यस कार्ययोजनामा समावेश गरिएको छ।

३.३ कार्ययोजनामा समावेश क्रियाकलापहरु

भ्रष्टाचार निवारणका लागि भ्रष्टाचार विरुद्ध लड्न, भ्रष्टाचारलाई रोकथाम गर्न, भष्ट्राचारलाई नियन्त्रण गर्न तथा सबै क्षेत्रको समन्वय र सहकार्यमा समाजबाट भ्रष्टाचारलाई निर्मुल पार्दै सदाचारयुक्त समाजको सिर्जना गर्न यस कार्ययोजनामा देहायका क्रियाकलापहरु समावेश गरिएको छ।

(क) ऐन, कानून, मापदण्ड को तर्जुमा, कार्यान्वयनका क्रियाकलाप

(ख) भ्रष्टाचार निवारणको कार्य सम्बन्धमा जनचेतना विस्तारका क्रियाकलाप

(ग) भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापलाई अपराधिकरण गर्ने उपचारात्मक तथा दण्डात्मक क्रियाकलाप

(घ) भ्रष्टाचार निवारणका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय समन्वय, सहकार्यका क्रियाकलाप

३.४.जिम्मेवार निकायको भूमिका

प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजनाले लिएका उद्देश्य हासिल गर्न जिम्मेवार निकायको भूमिका देहाय बमोजिम रहेको छ।

(क) सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न मुख्य दायित्व लिने।

(ख) नीति, कानून, आचारसंहिता, मापदण्ड तर्जुमा परिमार्जन गर्नुपर्ने भएमा मुख्य दायित्व लिने।

(ग) आवश्यक स्रोत साधन उपलब्ध गराउने

(घ) दुई वा दुई भन्दा बढी निकायको संलग्नता रहने भएमा ती निकाय बीच समन्वय गर्ने।

(ङ) कार्य योजना कार्यान्वयनको प्रतिवेदनका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने।

(च) कार्यान्वयनका क्रममा बाधा अड्काउ देखिएमा त्यस्तो बाधा अडकाउ फुकाउने।

३.५ सहयोगी निकायको भूमिका

राष्ट्रिय रणनीतिक कार्य योजना कार्यान्वयनका लागि मुख्य जिम्मेवार निकायले समन्वय गरेमा वा सहयोगको अपेक्षा गरेको अवस्थामा सहयोगी निकायले त्यस्तो जिम्मेवार निकायलाई तोकिएको क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न देहायको भूमिका रहेको छ।

(क) सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार निकायलाई सघाउने,

(ख) जिम्मेवार निकायको अनुरोध अनुरुप आवश्यक स्रोत, साधन र विशेषज्ञता उपलब्ध गराउने,

(ग) जिम्मेवार निकाय समक्ष सम्बन्धित क्रियाकलापको सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार कुनै प्रस्ताव वा अनुरोध गर्ने,

(घ) अन्य आवश्यक कार्य गर्ने।

३.६ कार्ययोजना कार्यान्वयन समन्वय संयन्त्र

१. निर्देशक समिति

यो रणनीतिको कार्यनीति र कार्ययोजनाको सफल कार्यन्वयन गरी भष्टाचार नियन्त्रण गर्न सरोकार निकायको सहकार्य र समन्वयको आवश्यकता रहेको र यसको मूख्य जिम्मेवारी र जवाफदेहिता सरकारको कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने हुँदा रणनीति कार्यान्वयन गर्न देहाय वमोजिमको निर्देशक समितिको व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) नेपाल सरकारका मुख्य सचिव	संयोजक
(ख) प्रधान सेनापति	सदस्य
(ग) संसदको महासचिव	सदस्य
(घ) सर्वोच अदालतको मूख्य रजिष्टार	सदस्य

(ङ) राष्ट्र बैंकको गभर्नर — सदस्य

(च) नेपाल सरकारका सचिव — सदस्य

(छ) सातै प्रदेशका प्रमुख सचिव सदस्य — सदस्य

(ज) नेपाल प्रहरी महनिरिक्षक (नेपाल प्रहरी) — सदस्य

(झ) सशस्त्र प्रहरी महानिरिक्षक (सशस्त्र प्रहरी बल) — सदस्य

(ञ) नेपाल सरकारले तोकेको कम्तिमा एक जना महिला सहित नागरिक समाजका तीन जना प्रतिनिधि — सदस्य

(ट) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय मानव अधिकार तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता महाशाखा हेर्ने सह सचिव (कानून) — सदस्य सचिव

निर्देशक समितिको कार्यक्षेत्र

(क) रणानीति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने कानुनहरुको तर्जुमा तथा संसोधनको लागी सहजिकरण गर्ने।

(ख) रणनीती कार्यन्वयन गर्न आवश्यक नीतीगत व्यवस्था मौजुदा नीति, कार्यनीती तथा कार्ययोजनाहरुमा आवश्यक संसोधन वा परिमार्जन गर्न मार्ग निर्देश तथा सहजिकरण गर्ने।

(ग) राणनीति कार्यन्वयन गर्न कार्यविधी तथा आवश्यक व्यवस्थापकीय सुधार गर्ने गराउने ।

(घ) भ्रष्टाचार नियन्त्रनका असल अभ्यासहरु पहिचन गरी लागु गर्ने, गराउने ।

(ङ) रणनीति कार्यान्वयको चौमासिक समिक्षा गरी प्रतिवेदन नेपाल सरकारलाई बुझाउने ।

(च) भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धिसंग राष्ट्रिय रणनीतिको दाताम्यता सम्वन्धी अध्यनरअनुसन्धान गर्ने ।

(छ) संघ, प्रदेश र स्थानिय तहमा भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धिको स्थानीयकरणका लागि समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।

२. **कार्य सम्पादन समितिको व्यवस्थाः रणनीति कार्यान्वयन गर्न देहाय वमोजिमको कार्य सम्पादन समितिको व्यवस्था गरिएको छ ।**

(क) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यलयका सचिव (कानुन) — संयोजक

(ख) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यलयका अन्तराष्ट्रिय कानून महाशाखा सह सचिव (कानुन) — सदस्य

(ग) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको सुशासन हेर्ने सह सचिव — सदस्य

(घ) अख्यियार दुरुपयोग अनुसन्धान सह सचिव सदस्य — सदस्य

(ङ) संसदको सह सचिव — सदस्य

(च) सर्वोच अदालतको सह रजिष्ट्रार — सदस्य

(छ) सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको सह सचिव — सदस्य

(ज)	राष्ट्र बैंकको डेपुटी गभर्नर	सदस्य
(झ)	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रको सह(सचिव	सदस्य
(ञ)	नेपाल प्रहरी नायव महनिरिक्षक (नेपाल प्रहरी)	सदस्य
(ट)	सशस्त्र प्राहरी नायव महानिरिक्षक (सशस्त्र प्राहरीबल)	सदस्य
(ठ)	नगरपालिका तथा गाउँपालिका महासंघको प्रतिनिधि	सदस्य
(ड)	उद्योग वाणीज्य महासंघ तथा चेम्वर अफ कमर्सका प्रतीनिधी	सदस्य
(ढ)	उपभोक्ता हक हित संरक्षण हक---को प्रमुख	सदस्य
(ण)	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालयको अन्तराष्ट्रिय सन्धि तथा अन्तराष्ट्रिय कानून शाखा उपसचिव सचिव (कानून)	सदस्य सचिव

कार्यसम्पादन समितिको कार्यक्षेत्र

(क) रणानीति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने कानुन, नीती तथा प्रणालीको पहिचान गरी सो को मस्यौदा तयार गर्ने र निर्देशक समिती मार्फत नेपाल सरकार समक्ष पेश गर्ने तयार गर्ने ।

(ख) रणनीती कार्यन्वयन गर्न सवै मन्त्रालयहरुमा सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने वा तोक्न लगाउने ।

(ग) रणनीती कार्यान्वयनको लागिक प्रदेश तथा स्थानीयसंग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने ।

(घ) राणनीती कार्यान्वयनसंग सरोकार विषयहरुको कार्यान्वयन वारे गर्ने अभिमुखिकरण कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने गराउने।

(ङ) भ्रष्टाचार नियन्त्रणका असल अभ्याहरु पहिचान गरी लागु गर्ने गराउन निर्देशक समिती मार्फत नेपाल सरकार सामक्ष पेश गर्ने

(च) रणनीतिक कार्ययोजनाको कार्यन्वयनको चौमासिक समिक्षा गरी निर्देशक समितीमा पेश गर्ने।

३. प्रदेश कार्यान्वयन समिति

यो रणनीतिको कार्यनीति र कार्ययोजनाको सफल कार्यन्वयन गरी भष्टाचार नियन्त्रण गर्न प्रत्येक प्रदेश तहमा देहाय वमोजिमको प्रदेश कार्यान्वयन समितिको व्यवस्था गरिएको छ ।

(क)	प्रदेश सरकारका प्रमुख सचिव	संयोजक
(ख)	प्रदेश सभाको महासचिव	सदस्य
(ग)	प्रदेशस्थित उच्च अदालतको मुख्य रजिष्टार	सदस्य
(घ)	सचिव (कानून हेर्ने मन्त्रालयको)	सदस्य
(ङ)	प्रदेश प्रहरी प्रमुख	सदस्य
(च)	प्रदेश सशस्त्र प्रहरी प्रमुख	सदस्य
(छ)	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यलयको सचिव (कानुन हेर्ने)	सदस्य सचिव

प्रदेश कार्य समितिको कार्यक्षेत्रः

(क) प्रदेशमा रणानीति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने कानुनहरुको तर्जुमा तथा संसोधनको लागी सहजिकरण गर्ने।

(ख) प्रदेशमा रणनीती कार्यन्वयन गर्न आवश्यक नीतीगत व्यवस्था मौजुदा नीति, कार्यनीती तथा कार्ययोजनाहरुमा आवश्यक संसोधन वा परिमार्जन गर्न मार्ग निर्देश तथा सहजिकरण गर्ने।

(ग) प्रदेश तहमा राणनीति कार्यन्वयन गर्न कार्यविधी तथा आवश्यक व्यवस्थापकीय सुधार गर्ने गराउने।

(घ) भ्रष्टाचार नियन्त्रणका असल अभ्यासहरु पहिचन गरी लागु गर्ने, गराउने।

(ङ) रणनीति कार्यान्वयको चौमासिक समिक्षा गरी प्रतिवेदन नेपाल सरकारलाई बुझाउने ।

१. स्थानीय तह कार्यान्वयन कार्य समिति

यो रणनीतिको कार्यनीति र कार्ययोजनाको सफल कार्यन्वयन गरी भष्टाचार नियन्त्रण गर्न प्रत्येक स्थानीय तहमा देहाय वमोजिमको स्थानीय तह कार्यान्वयन कार्य समितिको व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) नगरकार्यपालिका/ गाउँकार्यपालिकाको प्रमुख /अध्यक्ष	संयोजक
(ख) नगरकार्यपालिका/ गाउँकार्यपालिकाको उपप्रमुख / उपाअध्यक्ष	सदस्य
(ग) नगरकार्यपालिका/ गाउँकार्यपालिकाको महिला, दलित र अल्पसख्यक सदस्यमध्ये गाउँ/नगर सभाबाट मनोनित एक जना	सदस्य
(घ) सम्बन्धित स्थानीय तहको नागरिक समाजको प्रतिनिधि	सदस्य
(ङ) स्थानीय तह उपभोक्ता हकहित'को प्रमुख	सदस्य
(च) पत्रकार महासंघले तोकेको सम्बन्धित स्थानीय तहको पत्रकार १ जना-	सदस्य
(छ) सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	—सदस्य सचिव

स्थानीय तह कार्यान्वयन समितिको कार्यक्षेत्रः

(क) सम्बन्धित स्थानीय तहमा रणानीति कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने कानुनहरुको तर्जुमा तथा संसोधनको लागी सहजिकरण गर्ने ।

(ख) सम्बन्धित स्थानीय तहमा रणनीति कार्यन्वयन गर्न आवश्यक नीतीगत व्यवस्था मौजुदा नीति, कार्यनीती तथा कार्ययोजनाहरुमा आवश्यक संसोधन वा परिमार्जन गर्न मार्ग निर्देश तथा सहजिकरण गर्ने।

(ग) स्थानीय तहमा रणनीति कार्यन्वयन गर्न कार्यविधी तथा आवश्यक व्यवस्थापकीय सुधार गर्ने गराउने ।

(घ) भ्रष्टाचार नियन्त्रनका असल अभ्यासहरु पहिचन गरी लागु गर्ने, गराउने ।

(ङ) रणनीति कार्यान्वयको चौमासिक समिक्षा गरी प्रतिवेदन प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारलाई बुझाउने ।

३.७ अनुगमन गर्ने निकाय र ती निकायको भूमिका

रणनीतिक कार्ययोजना बमोजिमका क्रियाकलापलाई प्रभावकारी रुपमा व्यवहारमा रुपान्तरण गर्न निरन्तरको अनुगमन आवश्यक हुन्छ। प्रस्तुत कार्य योजना कार्यान्वयनको क्रममा क्रियाकलापको प्रकृति अनुसार देहायका निकायबाट अनुगमन हुनेछः-

(क) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

(ख) संघीय संसद, प्रतिनिधि सभा सार्वजनिक लेखा---समिति (संसदीय समिति)

(ग) अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग

(घ) सम्पत्ति शुद्धीकरण(मनी लाउण्डरिङ्ग) निवारण ऐन २०६४ को दफा ८ बमोजिम गठित राष्ट्रिय समन्वय समिति

(ङ) नेपाल सरकार

(च) प्रदेश सरकार

(छ) स्थानीय सरकार

(ज) राष्ट्रिय योजना आयोग

(झ) नेपाल राष्ट्र बैंक

(ञ) निजी संस्थाका नियमनकारी निकाय---

(ट) राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र

(ठ) सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय

अनुगमन गर्ने निकायले क्रियाकलापको कार्यान्वयन अवस्था, कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका समस्याको पहिचान, ती समस्याको निराकरण गर्न अवलम्बन गर्नुपर्ने उपाय, क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न लागेको समय, हासिल भएको प्रगति, क्रियाकलापको कार्यान्वयनको लागि प्राप्त स्रोतसाधनको उपलब्धता आदिको अनुगमन गरी गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिन सक्नेछ। यसरी प्राप्त हुने पृष्ठपोषणलाई कार्यान्वयनका लागि प्रमुख जिम्मेवार निकाय तथा सहयोगी निकायमा पठाइने छ। अनुगमन गर्ने निकायले अनुगमन गर्ने विधि र प्रक्रिया आपसी समन्वयमा तय गर्नेछन्। अनुगमनको कार्यमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयबाट आवश्यक सहजीकरण हुनेछ।

परिच्छेद-४

कार्ययोजनाको वृहत् तालिका

रणनीति १: भ्रष्टाचारको जोखिमका क्षेत्रमा प्रभावकारी निगरानी प्रणालीको व्यवस्था गर्दै भ्रष्टाचारजन्य कार्यको जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ।						
क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समयावधी	अनुगमन गर्ने निकाय	सूचक
१.	संघीय शासन प्रणाली अनुरुप सरकारका तीनै तहको लागि सदाचार नीतिको तर्जुमा गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संघ, प्रदेश र स्थानीय तह	१ वर्ष	संसदीय समिति/अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	सदाचार नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको हुने।
२.	सबै सार्वजनिक निकायले सेवा प्रवाह सरलीकृत गर्न आ-आफ्नो SOP निर्माण गर्ने।	सबै सार्वजनिक निकाय	तीन तहका सरकार	१ वर्ष	तीन तहका सरकार	सबै निकायको सेवा प्रवाह सरलीकृत सम्बन्धी SOP तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएको हुने।

३.	स्वार्थको द्वन्द्व नियन्त्रणका लागि कानून निर्माण गर्ने।	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	स्वार्थको द्वन्द नियन्त्रण सम्बन्धी कानून निर्माण भएको हुने।
४	सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा विचौलियाको भूमिका नियन्त्रण गर्नका लागि आवश्यक संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने।	तीनै तहको सेवा प्रवाह गर्ने निकाय	सम्बन्धित मन्त्रालय	१ वर्ष	तीन तहको सरकार	संयन्त्रको व्यवस्था भएको हुने।
४.	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रलाई अधिकार सम्पन्न र प्रभावकारी बनाउन छुट्टै कानून तर्जुमा गर्ने	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, अर्थ	१ वर्ष	संसदीय समिति	राष्ट्रिय सतर्कता सम्बन्धी छुट्टै कानून निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने।

			मन्त्रालय राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र			
५.	अनुचित कार्यको अनुसन्धान तथा कारवाही सम्बन्धमा आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्ने	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र१	१ वर्ष	संसदीय समिति	अनुचित कार्यको अनुसन्धान तथा कारवाही सम्बन्धमा राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र सम्बन्धी नयाँ ऐनमा व्यवस्था भएको हुने।
६.	नीतिगत भ्रष्टाचारका विषयलाई भ्रष्टाचारको परिभाषामा समावेश हुने गरी भ्रष्टाचार निवारण ऐनमा आवश्यक संशोधन गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१ वर्ष	संसद, संसदीय समिति	भ्रष्टाचार निवारण ऐनमा संशोधन भएको हुने
७.	भ्रष्टाचार सम्बन्धी उजुरीकर्ता, साक्षी, विशेषज्ञ, अनुसन्धानकर्ताको उचित संरक्षणका	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	भ्रष्टाचार सम्बन्धी उजुरीकर्ता, साक्षी, विशेषज्ञ, अनुसन्धानकर्ता उचित संरक्षणका लागि कानूनी व्यवस्था भएको हुने।

	लागि कानूनी व्यवस्था गर्ने।					
८.	उपभोक्ता समितिमार्फत् हुने कार्यलाई व्यवस्थित, पारदर्शी तथा उत्तरदायी बनाउन कानून निर्माण गर्ने।	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	उपभोक्ता समितिमार्फत् हुने कार्यलाई व्यवस्थित, पारदर्शी तथा उत्तरदायी बनाउने कानून निर्माण भएको हुने
९.	भ्रष्टाचारविरुद्ध सूचना दिने सूचनादाताको संरक्षण गर्ने ऐन (Whistleblowers' Protection Act) बनाउने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सूचनादाताको संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन,२०५९ मा आवश्यक संशोधन भएको हुने।
१०.	वित्तीय जानकारी इकाई (Financial Intelligence Unit) को Strategic Analysis र Operational Analysis गर्ने क्षमता अभिवृद्धि	वित्तीय जानकारी इकाई	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, अर्थ मन्त्रालय,	निरन्तर	नेपाल राष्ट्र बैंक,	वित्तीय जानकारी इकाई को संस्थागत सुदृढीकरण भएको हुने ।

	गर्न संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।		कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय			
१२.	भ्रष्टाचारजन्य कसुरहरुमा भ्रष्टाचार निवारण ऐनका प्रावधानहरुसँग तादात्म्यता कायम गर्ने गरी सैनिक ऐनमा संशोधन गर्ने ।	रक्षा मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१ वर्ष		
१३.	भ्रष्टाचारजन्य कसुरहरुमा भ्रष्टाचार निवारण ऐनका प्रावधानहरुसँग तादात्म्यता कायम गर्ने गरी न्याय परिषद् ऐनमा संशोधन गर्ने ।	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	न्याय परिषद्, सर्वोच्च अदालत	१ वर्ष		

१४.	सुराकी,साक्षी, जाहेरवाला तथा अनुसन्धानमा सघाउने अभियुक्तको संरक्षण सम्बन्धमा कानुनको कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउने।	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग,राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, महान्यायाधीवक्त ाको कार्यालय	गृह मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	निरन्तर		
१५.	विदेशी सार्वजनिक पदाधिकारी र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाका पदाधिकरीले व्यक्तिगत रुपमा (Personal Capacity) मा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गरेमा त्यस्तो कार्यलाई प्रत्यक्ष रुपमा कसुर कायम गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, परराष्ट्र मन्त्रालय	१ वर्ष		
१६.	निजी क्षेत्रबाट हुने भ्रष्टाचारजन्य कार्यलाइ कसुर कायम गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग,	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग, राजस्व

			राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, राजस्व अनुसन्धान विभाग, कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग, वित्तीय जानकारी एकाई			अनुसन्धान विभागलाई आवश्यक पर्ने स्रोत साधन उपलव्ध भएको हुने
१७.	आचार संहिता निर्माण नभएका सार्वजनिक निकायमा यथाशीघ्र आचार संहिता निर्माण गर्ने ।	सम्बन्धित सबै सार्वजनिक निकाय	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१ वर्ष	सबै तहका सरकार	सबै सार्वजनिक निकायमा आचार संहिता निर्माण भएको हुने ।
१८.	आचार संहिताको कार्यान्वयनलाई बाध्यकारी बनाइ उल्लङ्घन भएमा विभागीय कारवाही हुने व्यवस्थाको सुनिश्चितता गर्ने।	सम्बन्धित मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१ वर्ष	तीनै तहको केन्द्रिय कर्मचारी निकाय(CPA)	आचार संहिताको कार्यान्वयनलाई बाध्यकारी बनाइ उल्लङ्घन भएमा विभागीय कारवाही हुने व्यवस्थाको सुनिश्चितता भएको हुने।
१९.	भ्रष्टाचारको संभाव्य क्षेत्र, निकाय तथा निकायको पदहरुको	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, तीनै तहका सरकार	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	पहिचान, निगरानी र नियन्त्रण भएको हुने

	पहिचान (Risk mapping and mitigating strategy) गरी सो का आधारमा निगरानी नियन्त्रण र अनुगमन गर्ने।					
२०.	नीजि क्षेत्रको सम्पत्तिको हानी नोक्सानी र व्यक्तिगत लाभको कसूरलाई अपराधीकरण गर्न भ्रष्टाचार निवारण ऐनमा संशोधन गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१ वर्ष	संसदीय समिति	भ्रष्टाचार निवारण ऐनमा संशोधन भएको हुने।
२१.	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन तथा भ्रष्टाचार निवारण ऐन र सम्बद्ध नियमावलीमा संशोधन गरी आय गणना सुत्र र मापदण्ड तय गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय,	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१ वर्ष	संसदीय समिति	ऐन तथा नियमावलीमा संशोधन भई आय गणना सुत्र र मापदण्ड तय गर्ने।

२२.	अनुचित कार्यको अनुसन्धान तथा कारवाही सम्बन्धमा आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्ने। (cross check)	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय,	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१ वर्ष	संसदीय समिति	अनुचित कार्यको अनुसन्धान तथा कारवाही सम्बन्धमा आवश्यक कानूनी व्यवस्था भएको हुने।
२४.	जोखिमका आधारमा सार्वजनिक पदमा रहेका पदाधिकारीहरुको सम्पत्ति विवरण सार्वजनिक गर्ने गरी सम्पत्ति विवरण सम्बन्धी कानुनमा पुनरावलोकन गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय,	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१ वर्ष	संसदीय समिति	जोखिमका आधारमा सार्वजनिक पदमा रहेका पदाधिकारीहरुको सम्पत्ति विवरण सार्वजनिक गर्ने गरी सम्पत्ति विवरण सम्बन्धी कानुनमा पुनरावलोकन भएको।
२५.	निजी क्षेत्रको पारदर्शिताका लागि वास्तविक लाभग्राही (Beneficial Owner) को पहिचान गर्ने प्रबन्ध गर्ने।	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	उद्योग मन्त्रालय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	निजी क्षेत्रको पारदर्शिताका लागि वास्तविक लाभग्राही (Beneficial Owner) को पहिचानको व्यवस्था भएको हुने।

२६.	जोखिममा आधारित अनुसन्धान पद्धतिलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण प्रणालीको सशक्त आधारस्तम्भका रुपमा अवलम्बन गर्ने ।	संघ, प्रदेश र स्थानीय तह	अर्थ मन्त्रालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय प्रदेश र स्थानीय तहका सम्बन्धित मन्त्रालय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग प्रदेश र स्थानीय तह	भ्रष्टाचारको संभाव्य क्षेत्रहरुमा डिजिटल उपकरणको प्रयोग भएको हुने।
२७.	भ्रष्टाचार सम्बन्धमा अनुसन्धान र अभियोजनकारी निकायहरुमा अनुसन्धान र विकास (R&D) इकाइ गठन गर्ने	सम्बन्धित अनुसन्धान तथा अभियोजनकारी निकाय	अर्थ मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, नीति अनुसन्धान प्रतिष्ठान	२ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अनुसन्धान र विकास (R&D) इकाइ गठन भएको हुने
२८.	निकायगत आचारसंहिताको नियमित अनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन गर्ने प्रणाली विकास गर्ने।	सम्बद्ध निकाय	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	२ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अनुगमनको प्रतिवेदन गर्ने प्रणाली विकास गर्ने।

२९.	भ्रष्टाचारबाट आर्जित सम्पत्ति रोक्का, बरामदी वा जफत सम्बन्धमा महासन्धिको व्यवस्था बमोजिम सम्बन्धित कानूनमा व्यवस्था गर्ने।	गृह मन्त्रालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय नेपाल कानून आयोग	१ वर्ष	नेपाल सरकार	सम्बन्धित कानूनमा संशोधन भएको हुने।
३०.	भ्रष्टाचारमा संलग्न कानूनी व्यक्तिको आपराधिक देवानी र प्रशासनिक दायित्व स्थापत गरी खासगरी फौजदारी दायित्व हुने गरी आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय नेपाल कानून आयोग	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानूनी व्यक्तिको आपराधिक, देवानी र प्रशासनिक दायित्व स्थापति गरी खासगरी फौजदारी दायित्व हुने गरी आवश्यक कानूनी व्यवस्था भएको हुने।
३१.	भ्रष्टाचार सम्बन्धी सूचना तथा पूर्व सूचना दिने Artificial intelligence लगायतका multiuser संस्थागत सफ्टवेयर निर्माण गर्ने।	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	अर्थ मन्त्रालय, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	२ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कृतिम बौद्धिकता लगायतका बहुप्रयोगकर्ता संस्थागत सफ्टवेयर निर्माण भएको हुने।

३२.	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट हुने भुक्तानी Electronic Fund Transfer- EFT मार्फत गर्ने ।	समबन्धित सबै मन्त्रालय/ निकाय, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह	महालेखानियन्त्रक कार्यालय	निरन्तर	नेपाल सरकार	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट हुने भुक्तानी Electronic Fund Transfer- EFT मार्फत भएको हुने
३३.	राजनीतिक दलसम्बन्धी ऐन र निर्वाचन सम्बन्धी ऐनमा संशोधन गरी राजनीतिक अभियानको लागि चन्दा र आर्थिक सहायता सम्बन्धि स्पष्ट कानुनी व्यवस्था गर्ने ।	गृह मन्त्रालय	निर्वाचन आयोग	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	राजनीतिक दलसम्बन्धी ऐन र निर्वाचन सम्बन्धी ऐनमा संशोधन भएको हुने ।
३४.	न्यायपरिषदको कामकारवाही लाई तटस्थ र प्रभावकारी बनाउन न्यायपरिषद्को पुनर्संरचना गर्ने।	कानून, न्याय तथा संसदीय मन्त्रालय	सर्वोच्च अदालत, न्याय परिषद्	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	न्यायपरिषद्को पुनर्संरचना भएको हुने।

३५.	निजी, व्यवसायिक क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारको अनुसन्धान तथा अभियोजन गर्ने जिम्मेवार निकाय तोक्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	राजस्व अनुसन्धान विभाग, सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग, FNCCI, CNI	२ वर्ष	नेपाल सरकार	निजी, व्यवसायिक क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारलाई फौजदारी अपराधको रुपमा दण्डनीय बनाउने एवं त्यस्ता कार्यहरुको अनुसन्धान तथा अभियोजन गर्ने जिम्मेवार निकाय तोक्ने भ्रष्टचार निवारण ऐनमा संशोधन भएको हुने।
३६.	सहकारी क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचार नियन्त्रणका लागि मौजुदा कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउने।	भूमि व्यवस्था , सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	मौजुदा कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था प्रभावकारी भएको हुने।
३७.	तीनै तहका सरकारले प्रदान गर्ने व्यक्ति, फर्म तथा संस्थागत अनुदानलाई व्यवस्थित गर्न कानुनी व्यवस्था गर्ने।	अर्थ मन्त्रालय				

३८.	संवैधानिक नियुक्तिलाई थप व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउन Probity test लगायतका आवश्यक व्यवस्था गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	निरन्तर	संसद	Probity test को व्यवस्था भएको हुने।
३९.	निजी क्षेत्रको आम्दानी र खर्चको लेखा तथा स्रेस्ता राख्ने तरिका एवं लेखापरीक्षणको मापदण्ड निर्धारण गर्ने ।	महालेखा परीक्षकको कार्यालय अर्थ मन्त्रालय	सम्बन्धित सबै मन्त्रालय तथा निकायहरु, नेपाल चार्टड एकाउन्टेन्ट संस्था	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी निजी क्षेत्रको आम्दानी र खर्चको लेखा र स्रेस्ता राख्ने तरिका र लेखापरीक्षणको मापदण्ड तयार हुने

४०.	निजी संस्थाको कामकारवाहीमा स्वार्थको द्वन्द्व हुन नदिन र व्यवसायसम्बन्धी कामकारवाहीको उचित सम्पादन गर्न तथा सम्बद्ध निजी संस्थाको कामकारवाहीमा शुद्धता कायम गर्न आचारसंहिता, मापदण्ड र कार्यविधिको विकास गर्ने ।	सम्बन्धित मन्त्रालय तथा केन्द्रीयस्तरका निकाय	सम्बन्धित मन्त्रालय तथा केन्द्रीयस्तरका निकाय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, निर्माण व्यवसाय ऐन, २०५५ लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी निजी संस्थाको कामकारवाहीमा स्वार्थको द्वन्द्व हुन नदिन र व्यवसायसम्बन्धी कामकारवाहीको उचित सम्पादन गर्न तथा सम्बद्ध निजी संस्थाको कामकारवाहीमा शुद्धता कायम गर्न आचारसंहिता, मापदण्ड र कार्यविधिको व्यवस्था भएको हुने ।

४१.	निजी संस्थाहरुको बीचमा पारदर्शिताको अभिवृद्धि गर्ने ।	सम्बन्धित मन्त्रालय तथा केन्द्रीयस्तरका निकाय	अर्थ मन्त्रालय उद्योग वाणिज्य महासंघ	निरन्तर	नियमनकारी निकाय	निजी संस्थामा आन्तरिक लेखापरीक्षण नियन्त्रणको व्यवस्था सुदृढ भएको हुने ।
४२.	निजी संस्थामा आन्तरिक लेखापरीक्षण नियन्त्रणको व्यवस्थालाई सुदृढ तुल्याउने ।	सम्बन्धित मन्त्रालय तथा केन्द्रीयस्तरका निकाय	अर्थ मन्त्रालय उद्योग वाणिज्य महासंघ	निरन्तर	नियमनकारी निकाय	निजी संस्थामा आन्तरिक लेखापरीक्षण नियन्त्रणको व्यवस्था सुदृढ भएको हुने ।

रणनीति २: नवीनतम प्रविधिको उपयोग तथा नागरिक सशक्तिकरणको माध्यमबाट सदाचारिता, जवाफदेहीता, पारदर्शितालाई प्रोत्साहित गर्दै भ्रष्टाचार विरूद्ध जनचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरिनेछ।						
क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समयावधी	अनुगमन गर्ने निकाय	सूचक
१.	नागरिक समाज, गैरसरकारी तथा सामुदायिक संस्थाहरुको सक्रिय सहभागितामा भ्रष्टाचार विरुद्धको सचेतनामूलक कार्यक्रम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सञ्चालन गर्ने।	अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द, सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग, राजस्व अनुसन्धान विभाग	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, रेडियो नेपाल, नेपाल टेलिभिजन लगायतक ा सञ्चार	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	वार्षिक रुपमा आयोजना गरिएका सचेतनामूलक कार्यक्रमको संख्या।

			माध्यम, नागरिक समाज प्रदेश र स्थानीय तह			
२.	विश्वविद्यालय एवं विद्यालयस्तरको पाठ्यक्रममा "भ्रष्टाचार समाज विरुद्धको अपराध" भन्ने विषयलाई समावेश गरी भ्रष्टाचार विरुद्ध सामाजिक सचेतना जगाउने।	शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	निरन्तर	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	विद्यालयस्तरको पाठ्यक्रममा भ्रष्टाचार समाज विरुद्धको अपराध भन्ने विषय समावेश भएको हुने।
३.	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि सूचना शिक्षा तथा सञ्चार (Information Education Communication) सामाग्रीको तयारी र वितरण गर्ने।	तीनै तहका सरकार, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान	शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय,	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सूचना शिक्षा तथा सञ्चार सामाग्रीको तयारी र वितरण भएको हुने

		आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय प्रदेश र स्थानीय तह			
४.	भ्रष्टाचार विरुद्ध नागरिक निगरानी संस्था (Citizen Jury) गठन र विस्तार गर्ने।	स्थानीय तह	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग,राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग,	५ वर्ष		भ्रष्टाचार विरुद्ध सबै जिल्लामा नागरिक निगरानी संस्था (Citizen Jury) गठन तथा विस्तार भएको हुने।

			नागरिक समाज			

रणनीति ३ सबै प्रकारका भ्रष्टाचारजन्य कामकारवाहीलाई अपराधीकरण गर्दै कानूनी व्यवस्थाको सुधार एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।						
क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समयावधी	अनुगमन गर्ने निकाय	सूचक
१.	निजी क्षेत्रका निकायहरूले आम्दानी र खर्चको हरहिसाबको अभिलेखमा हेरफेर गर्ने वा अभिलेखमा नजनाउने वा नभएको खर्च देखाउने वा गलत लिखत प्रयोग गर्ने वा स्रेस्तालाई मनसायपूर्वक नष्ट गर्ने जस्ता कार्यलाई दण्डनीय बनाउन कानूनी व्यवस्था गर्ने ।	नेपाल चार्टड एकाउन्टेन संस्था	महालेखा परिक्षकको कार्यालय, अर्थ मन्त्रालय सम्बन्धित सबै मन्त्रालय तथा निकायहरु /विभागहरु	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी निजी क्षेत्रका निकायहरूले आम्दानी र खर्चको हरहिसाबको अभिलेखमा हेरफेर गर्ने वा अभिलेखमा नजनाउने वा नभएको खर्च देखाउने वा गलत लिखत प्रयोग गर्ने वा स्रेस्तालाई मनसायपूर्वक नष्ट

						गर्ने जस्ता कार्यलाई दण्डनीय बनाउन कानूनी व्यवस्था भएको हुने ।
२.	निजी क्षेत्रको आर्थिक, वित्तीय वा व्यापारिक कृयाकलापहरूमा घुस लिने दिने कार्यलाई दण्डनीय बनाउने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, नेपाल कानून आयोग	१ वर्ष	नेपाल सरकार	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी निजी क्षेत्रको आर्थिक, वित्तीय वा व्यापारिक कृयाकलापहरूमा घुस लिने दिने कार्यलाई दण्डनीय भएको हुने।
३.	सार्वजनिक खरिदसँग संलग्न हुने निजी क्षेत्रका व्यवसायीको कारोवारको सम्बन्धमा प्रचलित नियम कानुन अनुसार कारोवार गरे	आन्तरिक राजस्व विभाग, राजस्व	अर्थ मन्त्रालय, सार्वजनिक खरिद	निरन्तर	सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय	सार्वजनिक खरिद संग संलग्न हुने निजी क्षेत्रका व्यवसायीको कारोवारको सम्बन्धमा प्रचलित नियम

	नगरेको सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्नुपर्ने।	अनुसन्धान विभाग	अनुगमन कार्यालय			कानुन अनुसार कारोवार गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुसन्धान भएको हुने।
४.	निजी क्षेत्रको सम्पत्ति हिनामिना गर्ने कार्यलाई दण्डनीय बनाउने।	अर्थ मन्त्रालय	कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय नेपाल कानून आयोग	२ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी निजी क्षेत्रको सम्पत्ति हिनामिना गर्ने कार्यलाई कसुरजन्य कार्यको रूपमा कानूनी व्यवस्था भएको हुने ।
५.	निजि क्षेत्रको लेखाको स्रेस्ता र लेखापरीक्षणका स्थापित मापदण्डहरू परिपालना भए नभएको अनुगमन	अर्थ मन्त्रालय	कानून, न्याय तथा संसदीय	कार्य योजना स्वीकृत भएको	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०,

	गरी नभएमा दण्डित गर्ने कानूनी व्यवस्था गर्ने		मामिला मन्त्रालय नेपाल कानून आयोग	मितिले २ वर्ष		सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन गरी लेखाको स्रेस्ता र लेखापरीक्षणका स्थापित मापदण्डहरू परिपालना नभएमा दण्डित गर्ने व्यवस्था भएको हुने ।
६.	निजी क्षेत्रको भ्रष्टाचारलाई भ्रष्टाचार जन्य कसुरको रूपमा मानी दण्डित गर्ने	अर्थ मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, भन्सार	कार्ययोजना स्वीकृत भएको मितिले	नेपाल सरकार	संस्था दर्ता ऐन, २०३४, कम्पनी ऐन, २०६३, प्राइभेट फर्म रजिष्ट्रेशन ऐन, २०१४, साझेदारी ऐन, २०२०, सहकारी ऐन, २०७४, बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३, दूरसञ्चार ऐन, २०५३, नागरिक

			विभाग, आन्तरिक राजस्व विभाग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	दुई वर्ष भित्र ।		उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३, बीमा ऐन, २०७९, नेपाल चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट ऐन, २०५३, भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९, लगायतका ऐनहरुमा आवश्यक संशोधन भएको हुने
७.	कुनै निकाय वा व्यक्तिले भ्रष्टाचारजन्य कार्यको परिणामस्वरूप कुनै नोक्सानी व्यहोर्नुपरेकोमा त्यस्तो नोक्सानी पुर्‍याउने व्यक्तिबाट क्षतिपूर्ति भराउने गरी कानूनी व्यवस्था गर्ने।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	१ वर्ष	संसद, संसदीय समिति	भ्रष्टाचारजन्य कार्यको परिणामस्वरूप कुनै नोक्सानी व्यहोर्नुपरेकोमा त्यस्तो नोक्सानी पुर्‍याउने व्यक्तिबाट क्षतिपूर्ति भराउने गरी कानूनी व्यवस्था भएको हुने।

८.	आपराधिक आर्जनको स्थानान्तरणलाई नियन्त्रित गर्न र प्रतिरोध गर्न तथा त्यस्ता आर्जन फिर्ता गर्ने उपाय र तरिकाको प्रवर्द्धन गर्न एक–आपसमा सहयोग गर्न					

रणनीति:४ भ्रष्टाचार निवारणको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा समन्वय, सहकार्य र पारस्परिकता कायम गर्दै भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि लगायतका कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।						
क.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समयावधी	अनुगमन गर्ने निकाय	सूचक
१.	सबै तहका सरकारले भ्रष्टाचार निवारणसम्बन्धी रणनीति तथा कार्ययोजना निर्माण	तीनै तहका सरकार	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	१ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	रणनीति तथा कार्ययोजना निर्माण भई प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने।

	गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।					
२.	मुलुकभित्रका अभियोजनकर्ताहरु बीच एवम् अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा अभियोजनको कार्यमा संलग्न निकायहरुबीच को सहयोगलाई प्रभावकारी बनाउने।	महान्यायाधीवक्त ाको कार्यालय	परराष्ट्र मन्त्रालय, अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	मुलुकभित्रका अभियोजनकर्ताहरु बीच एवम् अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा अभियोजनको कार्यमा संलग्न निकायहरुबीच को सहयोग प्रभावकारी भएको हुने।
३	नागरिकहरुको आवतजावत, अपराधको प्रकृति तथा राज्यहरुका बीचमा भएका व्यापारिक वा अन्य प्रकारका आर्थिक सम्बन्धहरुको प्रवृत्ति विश्लेषण (Trend Analysis) का आधारमा सपुर्दगी सम्बन्धी कानुनको	गृह मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय			सपुर्दगी सम्बन्धी कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता भएको हुने।

	प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता गर्ने।					
४	नागरिकहरुको आवतजावत, अपराधको प्रकृति तथा राज्यहरुका बीचमा भएका व्यापारिक वा अन्य प्रकारका आर्थिक सम्बन्धहरुको प्रवृत्ति विश्लेषण (Trend Analysis) का आधारमा कसुरजन्य सम्पत्ति जफत सम्बन्धी कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग	कसूरजन्य सम्पत्ती व्यवस्थापन विभाग	गृह मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कसुरजन्य सम्पत्ति जफत सम्बन्धी कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता भएको हुने।

	यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता गर्ने।					
५	नागरिकहरुको आवतजावत, अपराधको प्रकृति तथा राज्यहरुका बीचमा भएका व्यापारिक वा अन्य प्रकारका आर्थिक सम्बन्धहरुको प्रवृत्ति विश्लेषण (Trend Analysis) का आधारमा पारस्परिक कानुनी सहायता सम्बन्धी कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता गर्ने।	गृह मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय			पारस्परिक कानूनी सहायता सम्बन्धी कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न मुलुकहरुसँग यथाशीघ्र सन्धि/सम्झौता भएको हुने।

६	वित्तीय जानकारी इकाई मार्फत प्राप्त भएका इन्टेलिजेन्सका सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, न्याय परिषद् तथा नेपाली सेनाले अनिवार्य रुपमा पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने प्रबन्ध गर्ने ।	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, न्याय परिषद्, नेपाली सेना	सम्बद्ध निकाय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	
७.	भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा संलग्न निकाय/ कार्यालयहरुबीच दोहोरो सूचना आदान प्रदान, प्रभावकारी विश्लेषण र अनुसन्धानका लागि Law making समझदारीपत्र (Memorandum of	सम्बन्धित मन्त्रालय/ निकाय	परराष्ट्र मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	२ वर्ष	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	भ्रष्टाचार नियन्त्रणमा संलग्न निकाय/कार्यालयहरुबीच दोहोरो सूचना आदान प्रदान, प्रभावकारी विश्लेषण र अनुसन्धानका लागि समझदारीपत्र भएको हुने।

	Understanding) सम्पन्न गर्ने।					
६.	भ्रष्टाचारजन्य कसूरबाट भएको आयको संग्रह स्थानान्तरण र उपयोगको सूचना अन्तर्राष्ट्रिय तहमा आदानप्रदान गर्ने संयत्रको विकास गर्ने	गृह मन्त्रालय	अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, अर्थ मन्त्रालय, सम्पत्ति शुद्धिकरण अनुसन्धान विभाग(DMLI)	२ वर्ष		संयन्त्रको विकास भएको हुने
८	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रबाट भएका अनुगमन र निरीक्षण जस्तै हाजिरी छड्के, पोसाक अनुगमन, नागरिक वडापत्र अनुगमन आदिमा कानुनी अपरिपालना गरेका व्यक्ति र निकायहरूको एकीकृत	राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र	सम्बन्धित सबै मन्त्रालय तथा निकायहरू		प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	एकीकृत अभिलेख तयार भएको हुने ।

	अभिलेख तयार पार्ने ।					
९	कानून कार्यान्वयन गर्ने निकाय र सम्बद्ध निजी संस्थाबीच सहयोग अभिवृद्धि गर्ने।	सम्बन्धित सबै मन्त्रालय तथा केन्द्रीय स्तरका निकाय	अर्थ मन्त्रालय नेपाल राष्ट्र बैंक उद्योग वाणिज्य महासंघ	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कानून कार्यान्वयन निकाय र सम्बद्ध निजी संस्थाबीच सहयोग अभिवृद्धि गर्न कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था भएको हुने।
	संवैधानिक निकायहरुले बुझाएका वार्षिक प्रतिवेदनको विश्लेषण गर्दै संसदले दिएका निर्देशनहरुको कार्यान्वयन	कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	सम्बन्धित मन्त्रालय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	संसदले दिएका निर्देशनहरुको कार्यान्वयन भएको हुने
	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभागको संस्थागत सक्षमता अभिवृद्धि गरी अपराधजन्य कार्यबाट आर्जित कसूरजन्य	गृह मन्त्रालय, कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन विभाग,	अदालतहरु, सम्बद्ध निकाय	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	कसूरजन्य सम्पत्ति व्यवस्थापन भएको हुने ।

	सम्पत्तिको व्यवस्थापन कार्यलाई तिव्रता दिने	सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग				
१०	अभियुक्तको सामाजिकीकरणका लागि देहायका उपायहरु कार्यान्वयनमा ल्याउने- • Probation • Parole Non prosecution	अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग, राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्र, सम्पत्ति शुद्धीकरण अनुसन्धान विभाग, राजस्व अनुसन्धान विभाग, महान्यायाधिवक्त ाको कार्यालय	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, न्याय सेवा तालिम केन्द्र, राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान	निरन्तर	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	तालिम प्राप्त जनशक्तिको संख्या।

परिच्छेद- ५

कार्ययोजनाको सीमा र अपेक्षित उपलब्धि

प्रस्तुत रणनीतिक कार्ययोजना सबै किसिमका भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको निवारण गरी नैतिकवान र सुसंस्कृत नेपाली समाजको निर्माण गर्न तथा नेपाल पक्षराष्ट्र रहेको भ्रष्टाचार विरुद्धको संयुक्त राष्टसंघीय महासन्धिको कार्यान्वयन गर्नका लागि तर्जुमा गरिएको हो। यो संविधान लगायतका राष्ट्रिय कानून तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता कार्यान्वयनको प्रतिवद्धता पनि हो।भ्रष्टाचार विरुद्धको अन्तराष्ट्रियु महासन्धिले समेटेका विषयवस्तुलाई कार्यान्वयनमा लैजान नयाँ कानूनको निर्माण, संशोधन, परिमार्जन, कार्यक्षेत्रको विस्तार जस्ता क्रियाकलापलाई कार्ययोजनाले समेट्ने प्रयास गरेको छ।प्रस्तुत कार्य योजनाको कार्यान्वयनबाट देहायका उपलब्धी हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छः-

(क) राज्यका तीनै तहका सरकारको समन्वय सहकार्यमा भ्रष्टाचार न्युनीकरण हुन गई सदाचारयुक्त समाजको निर्माण हुने।

(ख) निजी क्षेत्रमा हुने भ्रष्टाचारको न्युनिकरणमा सघाउ पुग्ने।

(ग) सार्वजनिक स्रोत, अधिकार र शक्तिको सहि प्रयोग हुन गई दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न सघाउ पुग्ने।

(घ) अष्पष्ट कानूनी प्रावधानमा स्पष्टता ल्याई अनुसन्धान,अभियोजन तथा न्याय सम्पादन गर्ने निकायलाई सहयोग पुग्न जाने।

(ङ) भ्रष्टाचार न्युनीकरण हुन गई अन्तराष्ट्रिय सुचकांकमा प्रगति भएको हुने।

(च) नागरिकस्तरमा भ्रष्टाचार विरुद्धको संस्कृति प्रवर्धन भएको हुने।

(छ) नेपालले अन्तराष्ट्रिय स्तरमा गरेका प्रतिवद्धता पुरा हुने।